

Celek x hromada / Hromada x celek

Dříve než si postavíme otázku po tom, co to znamená, když o něčem řekneme, že to „jest“, musíme si objasnit rozdíl mezi hromadou a celkem. První z filosofů, který na tento rozdíl poukázal, totiž Hérakleitos, mluvil hned o celém světě, a postavil proti sobě „nejkrásnější svět“ na jedné straně a „pouhou hromadu náhodně rozházených věcí“ na straně druhé. Smysl zlomku, na který se tu můžeme odvolat, spočíval především asi jen v tématizaci toho, co z pouhé hromady dělá celek. Hérakleitos tento problém neřeší, ale dává tomu, na co se táže, pojmenování LOGOS, které je odvozeno od řeckého slovesa LEGEIN, jež původně znamená sbírat, sjednocovat, činit jedním. Zmíněný zlomek tedy můžeme interpretovat tak, že bez LOGU by i nejkrásnější svět byl pouhou hromadou věcí náhodně rozházených. O problému LOGU budeme mluvit na jiném místě, zde nás především zajímá, můžeme-li se stejnou oprávněností říci o hromadě, že „jest“, jako to můžeme říci o celku. Aby byla otázka zcela jasná, pokusme se ji předvést na příkladě dvou hochů, hrajících na jaře kuličky. Každý z hochů, jež označíme jako A a B, hází třemi kuličkami vždy stejné barvy (jež označíme jako a nebo b). Výsledek vypadá tak, že v důlku jsou 3 kuličky (a,a,b), blízko důlku jsou ještě dvě další (b,b) a poslední kulička (a) se zatoulala hodně daleko. Naše otázka zní: jaká je spjatost tří v důlku skončivších kuliček? Co nás opravňuje k tomu, abychom vedle toho, že o každé z nich řekneme, že „jest“ v důlku, mohli se stejnou platností říci, že v důlku „jest“ také trojice kuliček dvojí barvy nebo dvojice kuliček barvy a plus kulička barvy b? Dohodněme se prozatím na tom, že o tom, co „jest“, budeme mluvit jako o jsoucnu, a dohodněme se také na tom, že nebudeme zkoumat, zda ony kuličky samy jsou skutečnými jsoucnými nebo zase pouhými hromadami, ale budeme je za jsoucná považovat. Je zmíněná trojice kuliček v důlku nebo dvojice kuliček barvy a (jež jsou také v důlku) rovněž jsoucnem? Je skupina šesti kuliček ve hře rovněž jsoucnem? Je skupina (či množina) všech kuliček, jimiž chlapani mohou hrát (tj. včetně dalších, jež oba mají po kapsách), také takovým jsoucnem? Na první pohled je zřejmé, že naše volba toho, které kuličky zahrneme do nějaké skupiny (množiny), nemůže mít (nebo by alespoň neměla mít) vliv na to, co vskutku „jest“. Na druhé straně ovšem je také zřejmé, že ony množiny, ať jakkoliv ustavené a zvolené, nejsou (nebo alespoň nemusí být) pouhým naším výmyslem, nýbrž že v jistém smyslu také nějak „jsou“. Na základě této úvahy musíme proto přikročit k tomu, že obojí „jsoucná“ od sebe řádně a důsledně odlišíme: budeme mluvit o jsoucnech „pravých“ a „nepravých“. Nepravými jsoucnými jsou hromady, agregace, skrumáže, směsi (vposledu pravých jsoucen), pravá jsoucná jsou naproti tomu celky. Proč bylo nutné toto rozlišení? Chceme-li zkoumat, co to vlastně znamená, když o něčem řekneme, že to „jest“, a když se chceme zabývat tímto „jest“ a vším, co s tím souvisí (jak uvidíme, půjde např. o bytí, jsoucnost, jestotu aj.), musíme postupovat korektně hned od počátku. Filosofie, která opomíjí rozdíl mezi pravými a nepravými jsoucnými, se dopouští vážné, ba principiální chyby, kterou později nelze napravit jinak než novým počátkem a postupnou transformací všeho, co až dosud bylo podniknuto.

(Praha, 931219-2)